

V lednu roku 1301 skonal uherský král Ondřej III., poslední po meči z rodu Arpádova, a pochován jest v Budíně u františkánů v kostele sv. Jana. Uhři měli sobě zvoliti nového krále; než nebyli jedné mysli, nedohodli se o něj. Jeden z nejmocnějších pánů, který měl veliké slovo v těchto sporech o trůn, byl palatin Matouš Čák hrabě Trenčanský.

Když část uherské a charvátské šlechty zvolila si za krále Karla Roberta, mladičkého prince neapolského, jehož bába Marie byla z rodu Arpádova, nepřidal se k nim, nýbrž přičinil se s Janem, arcibiskupem kaločským, o to, aby na uherský trůn dosedl Václav II., český i polský král. V červenci r. 1301 vedl s jmenovaným arcibiskupem znamenitou deputaci ke králi Václavovi, aby mu nabídli uherskou korunu. Král je v Hodoníně uvítal skvěle; že mu však břímě dvou korun bylo již těžké, nechtěl ještě třetí. Zato však nabídl deputaci svého syna Václava, tenkrátě dvanáctiletého, jemuž byla Eliška, dcera zesnulého krále Ondřeje III., už jako děvčátko zaslíbena.

I byl Václav III. stranou Matouše Trenčanského přijat za krále a korunován v Stoličném Bělehradě, při čemž zaměnil pro Uhry své jméno v „Ladislav“. Tak měly Uhry krále dva; z toho se strhly těžké boje mezi jejich stranami. Většině pánů běželo při tom o vlastní prospěch. Také Matouš Trenčanský především na sebe pamatoval. Za své přičinění o krále Václava dostal odměnou královský hrad Trenčín, jehož byl dosud županem, v dědičný majetek, jakož i všecku stolicí trenčanskou. Dlouho však nezachoval věrnost mladému králi. Už r. 1303 přestoupil ke straně Karla Roberta jako mnozí jiní páni, poněvadž nedosáhli všeho toho, co očekávali a čeho žádali. Matouš Trenčanský nejen že od krále Václava odpadl, ale i urputně dorážel na české vojsko, které král Václav II. vypravil do Uher, aby přivedlo syna jeho zpět do Čech. To bylo v létě r. 1304, kdy panovala

ukrutná parna, jež Čechům a jejich koňstvu víc uškodila nežli houfy Matoušovy.

Než ani Karlu Robertu, i když byl zbaven Václava III. i druhého po něm protivníka, Otty, vévody bavorského, nezůstal Matouš Trenčanský věrný. Rozšířil za těch zmatků velice své panství, po otci Petrovi zděděné, a nechtěl už nikoho býti poslušen; toužil po tom, aby sám vládl. Nejen že nepřijel na korunovaci Karla Roberta, ale nadto začal s ním i válčiti. Pustošil statky jeho i přívrženců jeho, jmenovitě zboží ostřihomského arcibiskupa a nitranského biskupa. Neobyčejnou odvahou a obezřelostí rozšířil a upevnil svou moc tak, že panoval nejen v celém Pováží, ale přes Malé Karpaty na západ až k Moravě, na jih až k Bratislavě. Královský hrad, slavný Děvín, dostal se do jeho moci, i město Komárno; z Nitry vypudil biskupa a pobořil hradby tohoto města, na Oravě, v Liptovsku i Zvolensku rozhodovalo jeho slovo. Takový šel z něho strach, že ostřihomský arcibiskup a papežský legát, jenž podporoval Karla Roberta, necítily se ani v Budíně před ním dost bezpečni a ujeli do Bratislavy, aby včas mohli se utéci do Rakous.

Zatím co Matouš Trenčanský v těchto končinách sám bojoval, vtrhl jeho vojevůdce Demeter do šarišské stolice, kdež opanoval mohutný hrad šarišský, strmící na vysokém kopci.

Podle jména panoval v Uhrách jediný král, Karel Robert, ve skutečnosti však kromě něho ještě jeden, a ten byl Matouš Trenčanský. Slovensko, skoro celé, bylo jeho královstvím a jeho hlavním městem a sídlem Trenčín.

Karel Robert sebral posléze proti Matoušovi vojsko zesílené rytíři svatojanskými a vytrhl s ním r. 1312 dobýt hradu Šariše. Matouš Trenčanský poslal obleženému Demeterovi na pomoc tisíc sedm set jezdců. Uherský král nechav obléhání vytrhl proti nim a porazil je v krvavé bitvě, ač sám při tom utrpěl hrubé ztráty. Matouš byl tím oslaben a pak také tím, když pozbyl Komárna, ne však přemožen. Pánem na svém slovenském území zůstal i nepřítelem královým. Ale nejen do jeho země najížděl, nýbrž i do Rakous a na Moravu, kdež se zmocnil několika hradů. Proto český král Jan Lucemburský vypravil se proti němu v květnu r. 1315. Tenkrát mu Pražané přispěli na válečné výlohy čtyřmi sty hřivnami stříbra. Král Jan opanoval všechny moravské hrady, osázené houfy Matoušovými, jmenovitě přepevný hrad Veselí na ostrově řeky Moravy. Ale když vtrhl

do Uher, marně dobýval Holiče města i hradu. A v tom přivedl Matouš Trenčanský vojsko na pomoc obleženým.

S velikým křikem udeřilo na Čechy, a když střely a šípy jako sníh nebo prach metalo, zvláště lehká jízda, vrazil ve vojsko královské postrach tak veliký, až veliká část jeho dávala se na útěk. Ale tu pan Jindřich z Lipé osvědčil veliké hrdinství. Zadržel útěk, spořádal rozviklané houfy a znovu se obořil na nepřítele. Zvláště těžká jízda česká, tisíc pět set obrněných jezdců, přispěla k vítězství. Trhalat, jak vypravuje Zbraslavská kronika, lehkou jízdu Matouše Trenčanského jako pavučinu. Král Jan zvítězil, poražených však pronásledovati se neodvážil, neboť neměl s dostatek spíše, a byl rád, když trenčanský hrabě požádal o mír.

To byla Matoušova poslední veliká válka. I po ní panoval jako předtím se svého hradu Trenčina, jež znamenitě opevnil jmenovitě vysokou, čtyřstěnnou věží. Matouš sídlil na Trenčíně jako král. Měl svůj dvůr, hojné dvořanstvo, měl svého palatina, tím byl Felicián Zach, měl svého kancléře, dvorského sudí i nejvyššího komorníka. Daně vypisoval jako král, v Nitře svou minci razil. Na přčetných hradech svých měl tisíce vojáků pod správou šlechtických kapitánů. Spousta drobné šlechty byla v jeho službách, v ní ne jeden rytíř český z Čech nebo z Moravy, a také kněží dost, ačkoliv jej papežský legát dal do klatby. Vojenství a myslivosti dbal především. Opevňoval hrady, města, jako Topolčany, zaváděl vodovody, zakládal obory.

Tak panoval jako malý král. A to v slovenském království. Úředně se jednalo jako všude po latinsky; ale slovenské bylo to království nejen zemí a poddaným lidem, než i šlechtou, zemanstvem, tenkrát ryze slovenským, neboť znalost jazyka maďarského na Slovensku byla toho času jakož i později praskrovná. Než slovenské toto království netrvalo dlouho, jen do r. 1318, kdy Matouš Trenčanský zemřel. Po jeho smrti se rozpadlo. Většinu zabral král Karel Robert. Paměť však na Matouše Trenčanského a zvláště na jeho panství dlouho se dochovala. Uherský letopisec Thuróc, jenž žil o dobrých sto let po Matoušovi, svědčí, že Horní zemi, uherskému Slovensku, říká se „země Matoušova“. A tak se říkalo i po staletí po Thuróczovi až do našeho věku.

Nad rozlehlými rozvalinami hradu trenčinského strmí mohutná věž. Ta podnes hlásá jméno svého budovatele, někdy velikomocného Matouše Trenčanského.